

มสลิมได้ กับปัญหาสิ่งแวดล้อม

ปรีดา ประพฤติกอบ*

ตอนที่ 1

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่พูดถึงกันบ่อยมากขึ้นตั้งแต่ในระดับชาวบ้านทั่วไปตามสภาภาคไปจนกระทั่งในระดับโลก เมื่อเดือนมิถุนายนที่ผ่านมาได้มีการประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนา กับสิ่งแวดล้อมที่ประเทศบราซิล และประเทศไทยก็ได้ส่งคณะผู้แทนเข้าร่วมประชุมด้วย ผมเองซึ่งอยู่ในวงวิชาการก็จำเป็นต้องเกาะติดสถานการณ์ โดยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเพื่อที่จะได้ไม่ตกคิวดามกระแสของความสนใจของสังคม และก็โดยบังเอิญผมได้รับการมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ให้เดินทางไปติดตามงานของโครงการสิ่งแวดล้อมชนบทที่ทางสำนักงานได้ทดลองดำเนินการใน 9 พื้นที่ ทั่วประเทศทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคอีสาน และภาคใต้ ในการทำงานชิ้นนี้ได้มีโอกาสไปสัมผัสกับสังคมมุสลิมโดยเฉพาะภาคใต้ จึงใคร่ที่จะเขียนถึงในฐานะที่เป็นมุสลิมคนหนึ่ง ซึ่งอาจจะมิใช่มุมมองที่แตกต่างไปจากนักวิชาการทั่วไป การเดินทางไปจังหวัดภาคใต้ของผมนี้ ไปในช่วงสดๆ ร้อนๆ หลังจากเหตุการณ์ไม่สงบเมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 โดยได้ไประหว่างวันที่ 22 - 29 พฤษภาคม 2535

อิสลามกับปัญหาสิ่งแวดล้อม

ก่อนที่จะพูดถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผมไปประสบมาในสนาม ใคร่ที่จะเขียนถึงทฤษฎีหรือหลักการว่าอิสลามเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอย่างไร เพราะมุสลิมเราเมื่อประสบกับปัญหาต่างๆ ทั้งส่วนตัวและสังคมเราก็มักจะมองย้อนกลับไปที่หลักการของ

ศาสนาว่าได้กล่าวถึงเรื่องเหล่านั้นอย่างไรบ้าง ในส่วนของสิ่งแวดล้อมนี้เราก็คงต้องอ้างถึงโองการจาก อัล-กุรอานดังตัวอย่างดังต่อไปนี้

“และพระองค์คือผู้ทรงทำให้ผู้เจ้าเป็นผู้ปกครองแผ่นดิน” (6:166)

“และเราได้ทำให้มีปัจจัยยังชีพสำหรับผู้เจ้าใน (แผ่นดิน) นั้น และ(ให้มี) เครื่องยังชีพต่างหาก) สำหรับผู้ที่ผู้เจ้ามิใช่เป็นผู้เลี้ยงดู (เช่น ผู้อื่นหรือสัตว์ในป่าหรือปลาในน้ำ)” (15:20)

“...และจงอย่าลืมนส่วนของเจ้าในโลกนี้ (คือหน้าที่ต่อตนเองและต่อสังคม) และจงทำความดี (ต่อผู้อื่น) เช่นที่อัลลอฮ์ได้ทรงทำการดีแก่เจ้า และจงอย่าสร้าง ความเสียหาย ณ แผ่นดิน แท้จริงอัลลอฮ์มิทรงรักผู้ก่อความเสียหาย” (28:77)

ฯลฯ

ความหมายของการเป็นผู้ปกครองแผ่นดิน (“คอสึฟะตุลอะรด์”) ซึ่งพระผู้เป็นเจ้าได้กำหนดนั้นมีความหมายมาก กล่าวคือ ได้มอบหมายให้มนุษย์เป็นผู้จัดการบนหน้าแผ่นดินนี้ และได้กำชับให้เราบริหารจัดการให้เป็นไปด้วยดี และอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งอย่าสร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นบนหน้าแผ่นดิน ความเสียหายบนหน้าแผ่นดินอาจจะมิ 2 นัย คือ ความเสียหายเนื่องมาจากการฉ้อโกงหรือสร้างความปั่นป่วนให้เกิดขึ้นในสังคม และความเสียหายเนื่องมาจากการทำลายสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสิ่งนี้ได้รวมไปถึง

*รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

การที่เราไม่สร้างมลภาวะต่างๆ หรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยเกินขอบเขต จนกระทั่งเกิดความเสียหายขึ้นมา เพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณาในแง่นี้แล้วอิสลามได้สอนให้มนุษย์นั้นเป็นผู้ที่รักธรรมชาติ และไม่สร้างมลภาวะต่างๆ ขึ้นมา

สิ่งแวดล้อมในชนบท

ปัญหาของสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปเรามักจะนึกว่าเกิดขึ้นเฉพาะเมืองใหญ่ที่มีปัญหาอากาศเป็นพิษ น้ำเน่าเสีย เสียงอึกที่กรำคาญใส่ตบประสาท การจราจรติดขัด ขยะเกลื่อนกลาด ฯลฯ ทั้งนี้ยังไม่รวมถึงปัญหาเรื่องอาชญากรรมซึ่งก็ถือว่าเป็นสิ่งแวดล้อมด้วยเหมือนกันแต่เราจะมองถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพเป็นหลักมากกว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคม ส่วนในชนบทนั้นถึงแม้ว่าเราจะเห็นว่าดีด้วยความเจริญ แต่สิ่งแวดล้อมยังอยู่ในสภาพที่ไม่เสื่อมโทรมเหมือนในเมือง อากาศยังบริสุทธิ์ น้ำยังใสสะอาด เสียงเอะอะยังไม่ค่อยมี แต่ความจริงแล้วในระยะหลังปัญหาสิ่งแวดล้อมในชนบทก็เป็นที่ตระหนักว่าได้เกิดขึ้นมา ถึงแม้ลักษณะจะผิดแผกไปจากที่เกิดขึ้นในเมืองก็ตาม แต่ก็ยังเป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อทรวงกว้างขวางและรุนแรงไม่น้อยเหมือนกัน ปัญหาของสิ่งแวดล้อมในชนบทก็ได้แก่ การบุกรุกทำลายป่า ซึ่งมีผลกระทบต่อแหล่งต้นน้ำลำธาร อันเป็นผลทำให้กระทบต่อกระแส น้ำที่จะมาใช้ในการเพาะปลูก และการผลิตกระแสไฟฟ้า ตลอดจนการอุปโภคบริโภค ทำให้เกิดปัญหาความแห้งแล้งหรือปัญหาน้ำท่วมอย่างฉับพลัน การทำการเกษตรที่ผิดพลาดก็ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดินเสื่อมโทรมลงไป ไม่สามารถจะทำการเพาะปลูกต่อไปได้ในระยะยาว ในแถบที่ท้องทะเลก็เช่นเดียวกันเราก็พบว่า มีการแย่งชิงทรัพยากรทางการประมงกันระหว่างชาวประมงพื้นบ้านตามชายฝั่งกับประมงเชิงพาณิชย์มีการใช้อุปกรณ์ประมงที่ทันสมัยจนบ่อยครั้งได้ทำลายแหล่งขยายพันธุ์ปลาหรือจับสัตว์ทะเลกันอย่างสิ้นทรากร เราจะพบอยู่เสมอว่าสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนา นั้นมักจะเป็นผลตามมาด้วยการทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้นทางสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (สวล.) จึงได้ดำเนินการโครงการทดลองชื่อ “โครงการชุมชนชนบทเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” ขึ้นมาและให้ผมได้ติดตามและประเมินผลโครงการนี้ด้วย ดังกล่าวข้างต้นแล้วความจริงแล้วเจตนารมณ์ของการเขียนเรื่องนี้ขึ้นมามิได้มุ่งที่จะกล่าวถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างเดียว แต่ต้องการจะเป็นการรายงานถึงสิ่งที่ผมได้ไปพบเห็นมาในส่วนของสังคมมุสลิมและความรู้สึกบางอย่างของผมที่ได้เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางไปครั้งนี้มากกว่า เพราะรายงานที่เป็นทางการของโครงการนั้น

เราจะพบอยู่เสมอว่า

สิ่งที่เรียกว่าการพัฒนา

มักจะเป็นผลตามมาด้วยการทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม
ดังนั้นทางสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (สวล.)

จึงได้ดำเนินการโครงการทดลอง

ชื่อ “โครงการชุมชนชนบทเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” ขึ้นมา

ได้ส่งให้ทางสวล.ไปแล้ว รายงานนี้จึงถือว่าเป็นรายงานฉบับพิเศษเฉพาะกับสังคมมุสลิมโดยเฉพาะ

ฟาร์มสิงค์-ไทยเจ้าปัญหา

ความจริงแล้วท้องที่มีโครงการของ สวล. ทางภาคใต้นั้นมีอยู่ 3 ท้องที่ คือที่เกาะยอ ของจังหวัดสงขลา ที่ตำบลน้ำขาวของ อ.จะนะ จังหวัดสงขลาอีกเช่นเดียวกันและที่ตำบลเกาะลิบง อ.กันตัง จ.ตรัง ท้องที่สองแห่งแรกเป็นท้องที่ของชาวพุทธเป็นหลัก ส่วนท้องที่ที่สามเป็นท้องที่ของมุสลิม ผมเองนั้นนอกจากจะได้ไปยังท้องที่ที่ได้ทำการศึกษาโดยหน้าที่แล้วก็ยังถือโอกาสไปเยี่ยมท้องที่อื่นๆ โดยเฉพาะหมู่บ้านมุสลิม หรือองค์กรมุสลิมด้วย ระหว่างที่ผมอยู่ที่หาดใหญ่ นั้นผมได้มีโอกาสไปเยี่ยมบ้านฉลุงซึ่งอยู่ออกไปทางชานเมืองของหาดใหญ่ สาเหตุที่ไปที่นั่นก็เพื่อไปเยี่ยมชมกลุ่มออมทรัพย์สตรีมุสลิมซึ่งทางอาจารย์สมบูรณ์ บัวหลวง แห่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นผู้ริเริ่ม และได้ทราบว่าที่หมู่บ้านนี้ประสบความสำเร็จจึงได้ถือโอกาสไปเยี่ยมชมกิจการ ซึ่งเมื่อไปก็พบว่ากลุ่มดังกล่าวมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง และมีการบริหารงานเป็นอย่างดี ผู้นำก็มีการเสียสละ นับเป็นตัวอย่างของการดำเนินงานขององค์กรชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์พิเศษของกลุ่มดังกล่าวก็คือ การไม่ใช้ดอกเบี้ยเป็นแรงจูงใจสำหรับการออม ซึ่งแตกต่างไปจากกลุ่มออมทรัพย์อื่นๆ ทั่วไป รายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินงานนั้นผู้สนใจอาจติดต่อสอบถามไปยังอาจารย์สมบูรณ์โดยตรง หรือจะไปเยี่ยมชมกิจการของกลุ่มดังกล่าวก็ย่อมได้ แต่สิ่งที่ผมอยากจะทำกล่าวถึงก็เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้น คือในท้องที่บริเวณติดกับหมู่บ้านนั้น ได้มีบริษัทฟาร์มสิงค์-ไทย ซึ่งเป็นบริษัทร่วมทุนกันระหว่างนายทุนคนไทยที่หาดใหญ่กับนายทุนของสิงคโปร์ร่วมกันจัดตั้งฟาร์มสุกรขนาดใหญ่ขึ้นมาหลายปีแล้ว และผลก็คือฟาร์ม

ดังกล่าวได้ส่งกลิ่นเหม็นอย่างรุนแรง กระทบกระเทือนชาวบ้านของหมู่บ้านนี้ซึ่งเป็นมุสลิม เท่านั้นยังไม่พอบรรดาสิ่งปฏิภูลต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากฟาร์มนี้ก็ได้ปล่อยทิ้งลงในลำคลองสาธารณะซึ่งเดิมชาวบ้านได้ใช้อาบ ใช้กินกันอยู่ รวมทั้งสามารถจับปลาเป็นอาหารได้ ปัจจุบันนี้น้ำในลำคลองเริ่มเน่าเสีย ปลาไม่มีให้จับอีกต่อไป น้ำอย่าว่าแต่จะไปใช้กินเลยแม้แต่อาบก็ยังมีอาการคันตามตัวแล้ว เสียงร้องของชาวบ้านก็ไม่เป็นที่ระหังกของเจ้าหน้าที่บ้านเมืองในท้องถิ่นเลย อาจจะไม่เกรงว่าจะเสียบรรยากาศของการลงทุน ถ้าหากไม่มองว่าเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบรู้เห็นเป็นใจกับพ่อค้า นักธุรกิจเหล่านั้น สิ่งที่น่าเป็นห่วงอีกประการหนึ่งของท้องถิ่นก็คือในแถบนั้นจะมีการสร้างนิคมอุตสาหกรรมภาคใต้ขึ้นมาในเร็วๆ นี้ ความจริงเรื่องนี้ถ้าหากจะมองกันไปแล้วก็จะเห็นเป็นเรื่องดี เพราะอาจจะมิผลข้างเคียงดีกว่าฟาร์มสุกร เพราะชาวบ้านอาจจะมิงานทำ ถึงแม้จะไม่ใช้ตำแหน่งใหญ่โตแต่ก็อาจได้ทำงานเป็นยามของโรงงาน พนักงานขับรถของบริษัท พนักงานทำความสะอาด หรือแม้แต่คนงานในโรงงานต่างๆ ซึ่งก็จะช่วยให้ฐานะทางเศรษฐกิจของชาวบ้านดีขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่ที่น่าเป็นห่วงก็คือสภาพของสังคมในหมู่บ้านพร้อมที่จะรับกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เพียงใด เพราะความเจริญที่เข้ามาก็หมายถึงผลกระทบที่จะมีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านด้วย เพราะได้เคยเห็นมาในหลายท้องถิ่นทั้งในภาคกลางและภาคใต้ที่เมื่อความเจริญเข้ามา ความเลื่อมใสศรัทธาและการปฏิบัติตามแนวทางของศาสนา ก็จางหายไป ผมได้มีโอกาสไปละหมาดมัสยิดที่มีสมัยในหมู่บ้านก็พบว่า ในมัสยิดก็ยังพอมีผู้มาละหมาดอยู่บ้างแต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ร่วมอยู่ในงานญะมี้อัตตบิลิค (ดะหะหะ) แต่เมื่อเทียบกับจำนวนของประชากรของหมู่บ้านทั้งหมดแล้วจะเห็นว่าน้อยมาก การรณรงค์ในเรื่องของศาสนานั้นยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นสังคมของหมู่บ้านดังกล่าวจึงน่าเป็นห่วงทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางด้านกายภาพ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม

แต่ที่น่าเป็นห่วงก็คือ

สภาพของสังคมในหมู่บ้าน

พร้อมที่จะรับกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เพียงใด

เพราะความเจริญที่เข้ามา ก็หมายถึง

ผลกระทบที่จะมีต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านด้วย

วิทยาลัยอิสลามศึกษา ม.อ.

ผมได้มีโอกาสใช้เวลาคืนหนึ่งระหว่างอยู่ที่สงขลาหลบไปเยี่ยมเยียนสมัครพรรคพวกที่เป็นครูบาอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี โดยเฉพาะวิทยาลัยอิสลามศึกษาความจริงแล้วก็ไม่เกี่ยวกับงานเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ผมกำลังทำอยู่ แต่เห็นว่าไหนๆ ก็ผ่านมาทางนี้แล้ว น่าที่จะมาศึกษาดูความก้าวหน้าของวิทยาลัยซึ่งผมเคยมีส่วนร่วมมาประชุมสัมมนาตอนที่มีการริเริ่มจัดตั้งสถาบันนี้ขึ้นมาเมื่อปี 2526 โดยให้ขอให้อาจารย์สมบูรณ บัวหลวง ช่วยจัดกลุ่มพูดคุยกับบรรดาคณาจารย์ของสถาบันฯ ในตอนกลางคืนด้วย ผลปรากฏว่าได้รับความร่วมมืออย่างดี โดยมีอาจารย์หลายท่านรวมทั้ง ดร.อิสมาแอล อาลี ผู้อำนวยการวิทยาลัย เข้าร่วมพูดคุยด้วย เรื่องที่พูดคุยซึ่งใช้เวลาประมาณสามชั่วโมงก็มีหลายเรื่องนับตั้งแต่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานสังคมมุสลิม ซึ่งผมก็ได้เล่าถึงการทำงานของสังคมมุสลิมในภาคอีสานให้ได้รับทราบและพร้อมกันนั้นก็ขอความร่วมมือจากทางสถาบันให้ช่วยส่งบุคลากรที่สำเร็จจากทางสถาบันไปช่วยทำงานด้วย เรื่องที่พูดคุยกันมากที่สุดคือเรื่องช่องทางที่จะจัดตั้งองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ขึ้นมาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในหมู่บ้านมุสลิม เพราะครั้งหนึ่งเมื่อสองปีก่อน ตอนที่ผมร่วมทำทำเนียบองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทยนั้น อาจารย์ท่านหนึ่งซึ่งไปจาก ม.อ.ปัตตานี และเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำทำเนียบองค์กรของทางภาคใต้ ได้มาถามผมว่าทำไมในสังคมมุสลิมจึงไม่ค่อยมีองค์กรพัฒนาเอกชนเกิดขึ้นมา หรือว่าขัดต่อหลักการศาสนา เพราะความจริงแล้วงานพัฒนาในสังคมมุสลิม ถ้าหากให้องค์กรมุสลิมเป็นผู้ดำเนินการจัดทำ น่าจะประสบความสำเร็จดีกว่า มาได้รับคำตอบจากการพูดคุยในครั้งนั้นว่า ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่สลับซับซ้อน เป็นปัญหาของความมั่นคง ปัญหาทางสังคมจิตวิทยา การที่จะรวมกลุ่มกันในการทำงาน แม้จะเป็นงานพัฒนาที่ทำได้ยาก มักจะได้รับการเพ่งเล็งว่าเป็นเรื่องทางการเมือง เป็นเรื่องของการแบ่งแยกดินแดน ผมก็ได้เสนอแนะว่าการเริ่มต้นก็อาจจะต้องเริ่มต้นโดยหน่วยราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนามของมหาวิทยาลัย ซึ่งก็ไม่น่าจะเป็นปัญหา การทำงานก็ควรที่จะประสานงานอย่างใกล้ชิดกับทางหน่วยงานต่างๆ ของทางราชการ คาดว่าวิธีการทำงานดังกล่าวก็จะสามารถขจัดความคลงแคลงใจของเจ้าหน้าที่ราชการในท้องถิ่นได้ ตรงกันข้ามเสียอีกที่ผมเห็นว่าการที่จะปล่อยให้บรรยากาศอิหมักริม ปล่อยให้สังคมมุสลิมมีการพัฒนาไปตามยถากรรม ก็จะไม่ช่วยให้สังคมส่วนรวมดีขึ้น ตรงกันข้าม

เสียอีกก็จะเป็นปัญหาหนักขึ้นทั้งต่อรัฐ และต่อสังคมมุสลิมเอง อีกเรื่องหนึ่งที่ได้มีการพูดถึงก็คือ การที่ทางสถาบันฯ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานราชการเดียวที่เกี่ยวข้องกับอิสลามศึกษาโดยตรง น่าที่จะทำการประชุมวิชาการประจำปี การเชิญนักวิชาการมุสลิม จากสถาบันต่างๆ มาร่วมเสนอผลงานทางวิชาการ หรืองานวิจัย จะทำให้บรรยากาศทางวิชาการได้คึกคักขึ้น และเรื่องสุดท้าย ที่เกี่ยวข้องกันก็คือทางสถาบันฯ ที่จะจัดทำวารสารวิชาการให้ ออกมาเป็นประจำ เพื่อที่จะเป็นเวทีให้นักวิชาการมุสลิมได้เสนอ ผลงานทางวิชาการที่จะเป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการด้วยกัน และสังคมส่วนรวม วารสารดังกล่าวน่าจะมีเนื้อหาและรูปแบบที่ แตกต่างไปจากวารสารเผยแพร่ทางศาสนาทั่วไป โดยน่าจะเป็นถึงบทวิเคราะห์ รายงานการวิจัย บทความหรือหนังสือ ฯลฯ

มหาวิทยาลัยกับชุมชนมุสลิม

สิ่งที่ผมจะกล่าวถึงบทบาทของมหาวิทยาลัยกับชุมชนมุสลิม นั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี แต่ก็ไม่ใช่เรื่องของวิทยาลัยอิสลามศึกษา กลับเป็นเรื่องของศูนย์วิจัยอาหารโภชนาการและการพัฒนา ชนบทภาคใต้ ที่ตั้งอยู่ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา อยู่ระหว่าง เส้นทาง อ.จะนะ-หาดใหญ่ ซึ่งผมได้มีโอกาสไปสัมผัสโดย บังเอิญ ทั้งนี้เพราะระหว่างที่ผมได้ไปติดตามงานที่หมู่บ้านใน อำเภอจะนะนั้นได้ถือโอกาสไปอาศัยพักและใช้บริการยานพาหนะ ในการเดินทางจากทางศูนย์ฯ ซึ่งทางท่านหัวหน้าศูนย์ฯ ก็ให้ความเอื้อเฟื้อเป็นอย่างดี และไหนๆก็ได้มีโอกาสไปใช้บริการ ของทางศูนย์ฯ แล้วก็เลยขอถือโอกาสสวักขารณ์ทางศูนย์ฯ เพื่อที่อาจจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของศูนย์ฯ ใน อนาคตด้วย ความจริงศูนย์ฯ นี้ได้ตั้งขึ้นมาจากความเพียร พยายามของท่านอาจารย์ ดร.ชำนาญ และ ดร.วัฒนา ประทุมสินธุ์ ตั้งแต่ปี 2518 โดยในระยะเริ่มแรกได้รับความ ช่วยเหลือจากมูลนิธิอาเซียน และต่อมาได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานราชการต่างๆ โดยทางศูนย์ฯ ได้ให้บริการวิชาการ ด้วยการจัดการอบรมให้แก่บรรดาศาสนิกชน ผู้นำชุมชน นัก พัฒนา และเกษตรกรทั่วไป กลุ่มบุคคลเป้าหมายมักจะไปจาก 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นมุสลิม เนื้อหาที่ ให้ การอบรมก็จะเป็นเรื่องอาหาร โภชนาการ ศิลปประดิษฐ์ สุขาภิบาลบ้านเรือนและชุมชน เกษตรกรรมครัวเรือน วิชาช่าง ก่อสร้าง ช่างไฟฟ้า ฯลฯ นอกจากนี้ยังจัดทำผลิตภัณฑ์แปรรูป อาหาร และศิลปประดิษฐ์จำหน่ายเป็นตัวอย่างอีกด้วย ใน ระยะเวลาที่ผ่านมาทางหน่วยราชการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกรม

พัฒนาชุมชน หรือศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ก็ได้มาใช้บริการโดยจัดส่งชาวบ้านมาเข้ารับการ อบรมเป็นประจำเสมอมา นอกจากนั้นยังเป็นสถานที่ตั้งงานของ บรรดาผู้นำท้องถิ่นและผู้นำศาสนาอีกด้วย ในช่วงที่ผมไปพัก อยู่นั้นก็มียาวชนจากจังหวัดสตูลจำนวน 14 คน มาเข้ารับการ อบรมในหลักสูตรช่างก่อสร้าง และทั้งหมด (ยกเว้นหนึ่งคน) เป็นมุสลิม ในศูนย์มีสถานที่อบรม หอพักผู้เข้ารับการอบรม และผู้บริหารการอบรม ตลอดจนวิทยากร อย่างพร้อมมูล ค่าใช้จ่ายต่างๆ นั้นทางหน่วยงานที่จัดมีส่วนช่วยสนับสนุนทาง การเงินด้วย จึงทำให้งานการอบรมนี้เป็นไปอย่างคึกคักตลอด ทั้งปี โดยในปีหนึ่งจะมีการอบรม 15-20 โครงการ โดย ส่วนตัวของผมเห็นว่าศูนย์นี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น อย่างมาก เพียงแต่มีปัญหาในเรื่องเทคนิคบางอย่างที่ผู้บริหาร อาจจะไม่เห็นหรือมองข้ามไป เรื่องแรกก็เห็นเป็นปัญหา ก็คือระหว่างที่ผมพักอยู่นั้นยิวชนที่เข้ารับการอบรมก็มีการร้อง ร่ำทำเพลงในจังหวะลีลาที่อยู่ในสมัยนิยม ในยามค่ำคืนหลังจาก การอบรมภาคค่ำแล้ว ทางผู้บริหารบอกว่าอาจจะเป็นการคลาย เครียดของยิวชนเหล่านี้ และที่ไม่เห็นว่าเป็นการเสียหาย เพราะเป็นกลุ่มของยิวชนชายแคว้นบ้าง ผมได้พยายามสังเกต คว้าในกลุ่มยิวชนเหล่านี้มีการปฏิบัติศาสนกิจประจำวันหรือไม่ ก็พบว่าไม่มียิวชนคนใดทำทั้งๆที่ทางศูนย์ฯ ก็ได้จัดให้มี ห้องละหมาดไว้แล้วด้วย แต่ก็ไม่มีใครปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้เราคง ไม่อาจจะตำหนิทางศูนย์ฯ ได้ เพราะก็ได้จัดเตรียมไว้ให้แล้ว และโดยเฉพาะในวันศุกร์ก็ได้จัดยานพาหนะนำเอายิวชนไป ละหมาดวันศุกร์ที่มีสยิดใกล้ๆศูนย์ฯ ปัญหาการปฏิบัติศาสนกิจ ของยิวชนมุสลิมเหล่านี้ทางศูนย์ฯ ถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัวสุด แต่ว่ายิวชนเหล่านั้นจะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ คงจะไปบังคับกัน ไม่ได้ และเมื่อได้สอบถามโดยตรงกับยิวชนเหล่านี้ ก็ได้ทราบว่า เมื่ออยู่ที่บ้านพวกเขาได้ปฏิบัติบ้างไม่ปฏิบัติบ้าง แล้วแต่ผู้ ปกครองจะเข้มงวดเพียงใดเมื่อมาที่ศูนย์ฯ ก็เห็นว่าเป็นอิสระ ส่วนใหญ่หรือทั้งหมดจึงไม่ได้ทำ สิ่งเหล่านี้ถึงแม้จะสะท้อนให้ เห็นถึงการปลูกฝังหลักการทางศาสนาของผู้ใหญ่ในหมู่บ้านว่ามี ประสิทธิภาพเพียงใด เพราะเพียงแค่ออกมาห่างจากบ้านเพียง ชั่วครู่ พวกเขาก็ยังไม่ได้ปฏิบัติแล้ว อย่างไรก็ตามในฐานะที่ ทางศูนย์ฯ ก็มีอาจารย์ผู้บริหารที่เป็นมุสลิมอยู่ด้วย ถ้าสามารถ จัดให้มีระเบียบเกี่ยวกับการละหมาด สำหรับยิวชนหรือผู้ที่ เข้ารับการอบรมที่เป็นมุสลิมอย่างเป็นทางการ เช่นจัดให้มีการ อดะฮาน (เสียงเรียกร้องเชิญชวน) ในการละหมาดทุกเวลา จัดโปรแกรมการอบรมให้สอดคล้องกับเวลาละหมาด มีการจัด

เรื่องของการวางระเบิดในสาธารณชนนั้น
เป็นอาชญากรรม ซึ่งอิสลามไม่ได้สนับสนุน
และผู้ที่จะกระทำก็ถือว่าเป็นอาชญากร
ที่จะต้องได้รับการพิจารณาเอาตัวมาลงโทษ
ดังนั้นจึงอย่าได้มาอ้างว่าทำไปเพื่อศาสนา

รายการอบรมเกี่ยวกับศาสนาที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนา การใช้ชีวิตในสังคม ฯลฯ ซึ่งวิธีการอบรมเหล่านี้จะช่วยให้ความเข้าใจผิดที่ว่า การเอาเยาวชน หรือสตรี มาเข้ารับการอบรมเป็นการนำเอาบุคคลเหล่านี้ออกไปสู่การใช้ชีวิตนอกกลุ่มนอกรทางของศาสนาอิสลามได้หมดไป ยิ่งไปกว่านั้นการจัดกิจกรรมทางศาสนายังเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่ศูนย์ฯ อีกด้วย ผู้บริหารศูนย์ฯ คงไม่สามารถเอาไปเปรียบเทียบกับในสังคมของพุทธศาสนาได้ที่ว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเอาเรื่องของศาสนาเข้ามาผนวกกับชีวิตประจำวันของผู้เข้ารับการอบรม เพราะในสังคมมุสลิมถือว่าการปฏิบัติศาสนกิจเป็นวิถีชีวิตของพวกเขา อีกปัญหาหนึ่งที่พบเห็นก็คือ ณ สถานที่ที่แสดงผลิตภัณฑ์ของศูนย์ฯ ก็มีการตั้งไวน์ผลไม้ชนิดต่างๆ ไว้ด้วย ซึ่งในขณะที่เดียวกันทางศูนย์ฯ ก็มีผู้นำทางศาสนาอิสลามเดินทางมาเยี่ยมชมกิจการอยู่เสมอ การตั้งผลผลิตดังกล่าวแสดงไว้อาจจะนำความเข้าใจผิดให้เกิดขึ้นมาได้ว่า ทางศูนย์ฯ ทำการอบรมลูกเมียของมุสลิมในท้องถิ่นต่างๆ ให้ทำการผลิตไวน์ ซึ่งก็เป็นเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เจือปนและต้องห้ามในทางศาสนาอิสลาม ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์อาหารที่ทางศูนย์ฯ ได้ผลิตออกจำหน่ายบางชนิด เช่น ไก่กอบและกระป๋องไก่เช่นเดียวกัน จากการสอบถามทางศูนย์ฯ ก็แจ้งว่าไก่ที่ใช้ปรุงอาหารนั้นก็เป็นไก่ที่ได้รับการเชือดโดยมุสลิม และการปรุงก็เป็นไปตามหลักการของศาสนา มุสลิมสามารถบริโภคได้แต่สิ่งที่ทางศูนย์ฯ มองข้ามไปก็ไม่ได้มีสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายใดที่แสดงว่า เป็นอาหารที่มุสลิมบริโภคได้ถูกต้องตามศาสนบัญญัติ สิ่งนี้จึงอาจทำให้ตลาดของผลิตภัณฑ์ไม่เผยแพร่ออกไปกว้างขวางเท่าที่ควร ความจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้แม้แต่บริษัทเอกชนต่างๆ ไปที่ผลิตสินค้าประเภทอาหารก็ยังตระหนักในเรื่องนี้ โดยได้มีการติดต่อให้ทางสำนักจุฬาราชมนตรี ออกเครื่องหมายรับรองผลิตภัณฑ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ซึ่งเป็นสถาบันทางวิชาการ และอยู่ในท้องที่ซึ่งมุสลิมอยู่เป็นส่วนใหญ่ น่าที่จะมีการเข้าใจในเรื่องนี้ได้ดีกว่า จากการสัมผัสกับบุคลากรและผู้บริหารทางศูนย์ฯ ก็เห็นว่าทุกท่าน

โดยเฉพาะท่านหัวหน้าศูนย์ฯ ก็มีเป็นผู้ที่มีความจริงใจ และมีความปรารถนาดีที่จะช่วยพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่สิ่งที่ได้กล่าวมานั้นอาจจะเป็นเรื่องเส้นผมบังภูเขา ไม่ได้คาดคิดว่าสิ่งที่ทำไปจะเกิดผลกระทบ หรือเกิดผลข้างเคียงอย่างไรบ้าง จากสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเห็นว่า การมองระหว่างนักวิชาการมุสลิม และนักวิชาการที่ไม่ใช่มุสลิม นั้นจะมีมุมมองที่แตกต่างกัน ก่อนที่จะออกจากจะนะมีรายงานให้เกิดความตื่นตระหนกน้อย คือได้ทราบว่ามีอวานมีการวางระเบิดที่รางรถไฟใกล้กับสถานีรถไฟจะนะ เจ้าหน้าที่ได้ตรวจพบและระบุว่า เป็นผลงานของขบวนการโจรก่อการร้าย โดยมีจดหมายเรียกร้องให้เลิกการสอนหนังสือไทยในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งหมด เหตุการณ์ลักษณะนี้เพิ่งจะมีเป็นครั้งแรกในจังหวัดสงขลา ปฏิกริยาที่มีต่อเหตุการณ์นี้ก็มีหลายอย่าง บ้างก็ว่าเป็นการตื่นครั้งสุดท้ายของ ขก.ที่กำลังจะหมดสิ้นไป บ้างก็ว่าไปไหนทำอะไรกันว่าเป็นผลงานของทางทหารและทางเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเอง ที่ต้องการสร้างสถานการณ์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญ ของภารกิจเกี่ยวกับความมั่นคงที่จะต้องปฏิบัติต่อไป เลยไม่มีใครทราบว่ามีใครแน่ ผมโดยส่วนตัวแล้วเห็นว่าทางสถาบันศาสนา หรือองค์กรมุสลิมน่าที่จะต้องมีการชี้แจงให้ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ความจริงแล้วทางอาจารย์วินัย สมะฮุนกรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ได้เคยเขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ “มติชน” มาครั้งหนึ่งแล้วว่า เรื่องของการวางระเบิดในสาธารณชนนั้นเป็นอาชญากรรม ซึ่งอิสลามไม่ได้สนับสนุน และผู้ที่กระทำก็ถือว่าเป็นอาชญากรที่จะต้องได้รับการพิจารณาเอาตัวมาลงโทษ ดังนั้นจึงอย่าได้มาอ้างว่าทำไปเพื่อศาสนา ถ้าหากจุดยืนเด่นชัดเช่นนี้แล้วตัวผู้ต้องสงสัย ก็คงจะแคบเข้า เรื่องของเรื่องอยู่ที่ว่าเป็นความเห็นส่วนตัวของอาจารย์วินัยเพียงผู้เดียว หรือเป็นความเห็นขององค์กรของศาสนาอิสลามทั้งของส่วนกลางและของภาคใต้ด้วย

(อ่านต่อฉบับหน้า)